
Pohled za oponu aneb jak vzniká měnová politika

Jan Procházka, člen bankovní rady ČNB

20. 12. 2023

Podzimní seminář ČSE – Brno

Poslání České národní banky

- Pečovat o cenovou stabilitu
- Pečovat o **finanční stabilitu a dohlížet** na bezpečné fungování finančního systému
- Vydávat **bankovky a mince**, řídit **peněžní oběh a zúčtování bank**, pečovat o plynulost **platebního styku**
- Poskytovat **státu a veřejnému sektoru** bankovní služby

Inflace = hodně peněz honí málo zboží

Skoro všechny peníze vznikají v bankách při poskytování úvěrů. Co ovlivňuje jejich množství?

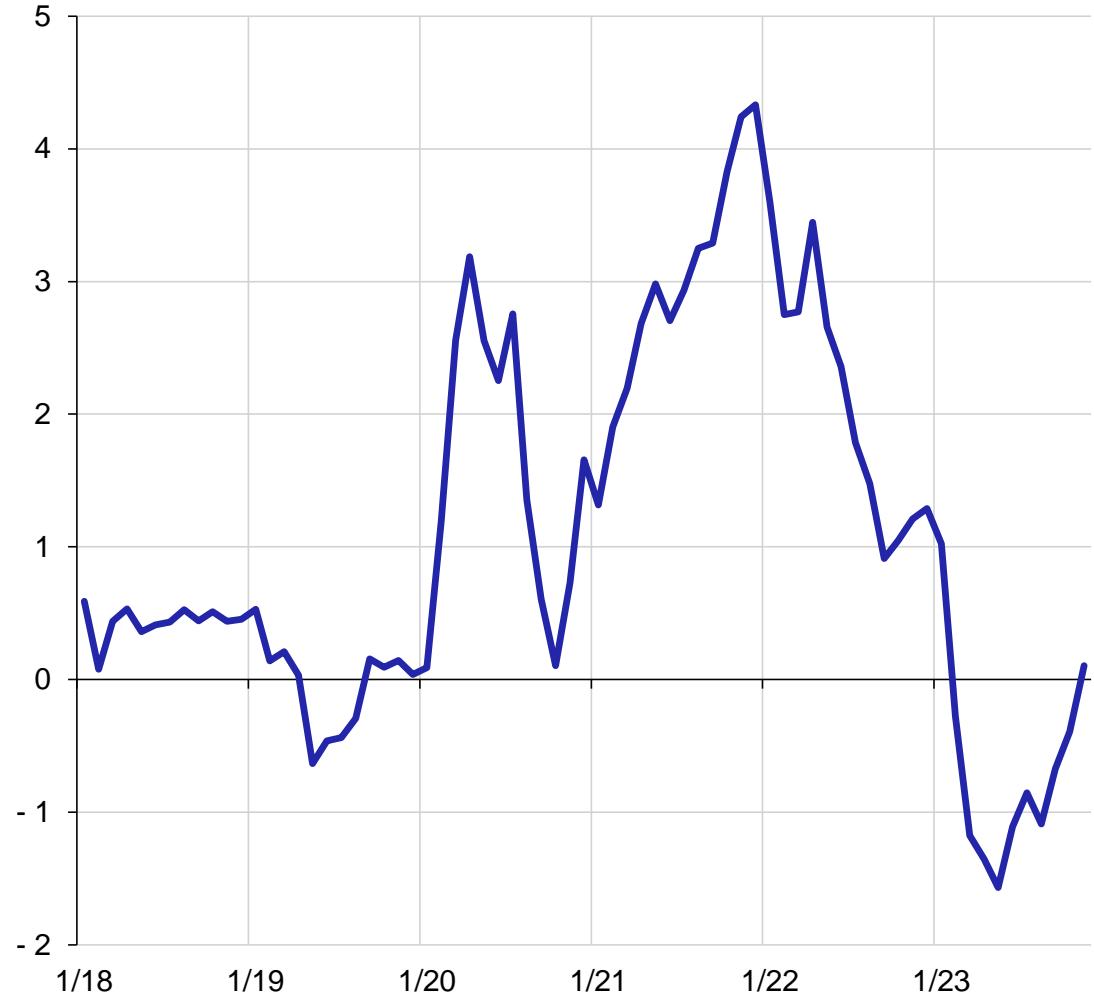
1. **Poptávka** po úvěrech
2. Regulace a dohled: **úvěruschopnost a rizikovost** žadatele
3. Makrobezpečnostní politika: požadavky na **limity úvěrových ukazatelů** LTV, DTI, DSTI
4. Makrobezpečnostní politika: různé **kapitálové požadavky**
5. Měnová politika: **úrokové sazby** ovlivňují cenu peněz tak, aby byla zajištěna **cenová stabilita**

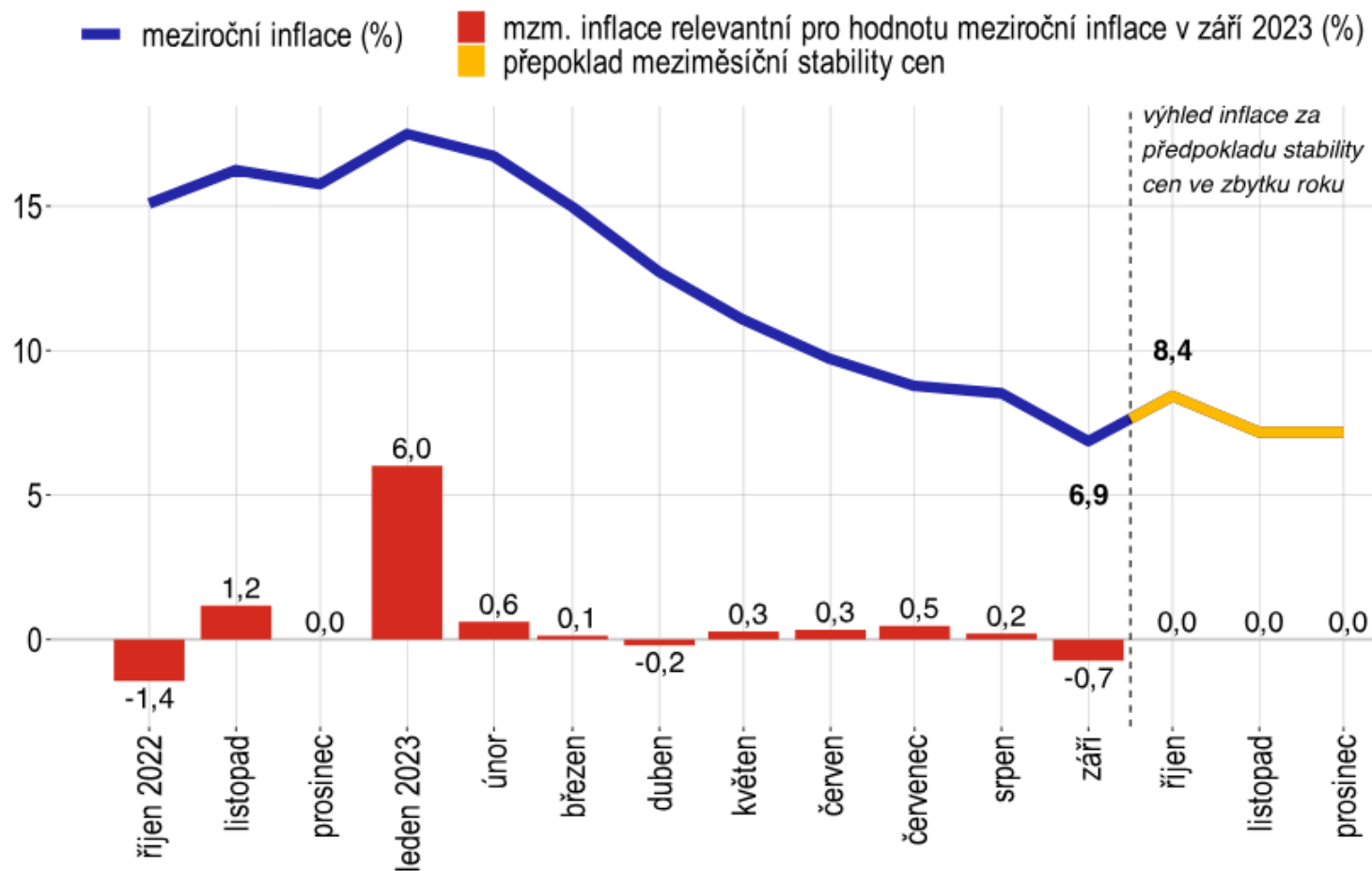
Co když za inflací není víc peněz, ale míň zboží?

- Standardní makroekonomie: boom poznáme podle růstu poptávky, který se projevuje rostoucí inflací; proti tomu působí zvyšování úrokových sazeb
- Zvýšení množství peněz a růst poptávky vs. snížení nabídky
- Když cena roste kvůli (přechodnému) snížení nabídky, je potřeba tolik zvyšovat sazby?
- Ne vždy platí, že vyšší inflace = přehřátější ekonomika
- Různé příčiny inflace vyžadují různou léčbu
- Některé typy inflace se dokonce neléčí vůbec, třeba „zvýšení“ inflace letos v říjnu

Covid způsobil nárůst tlaků v rámci globálních dodavatelských řetězců

Inflace v říjnu dočasně vyskočí, i kdyby se už nezdražovalo

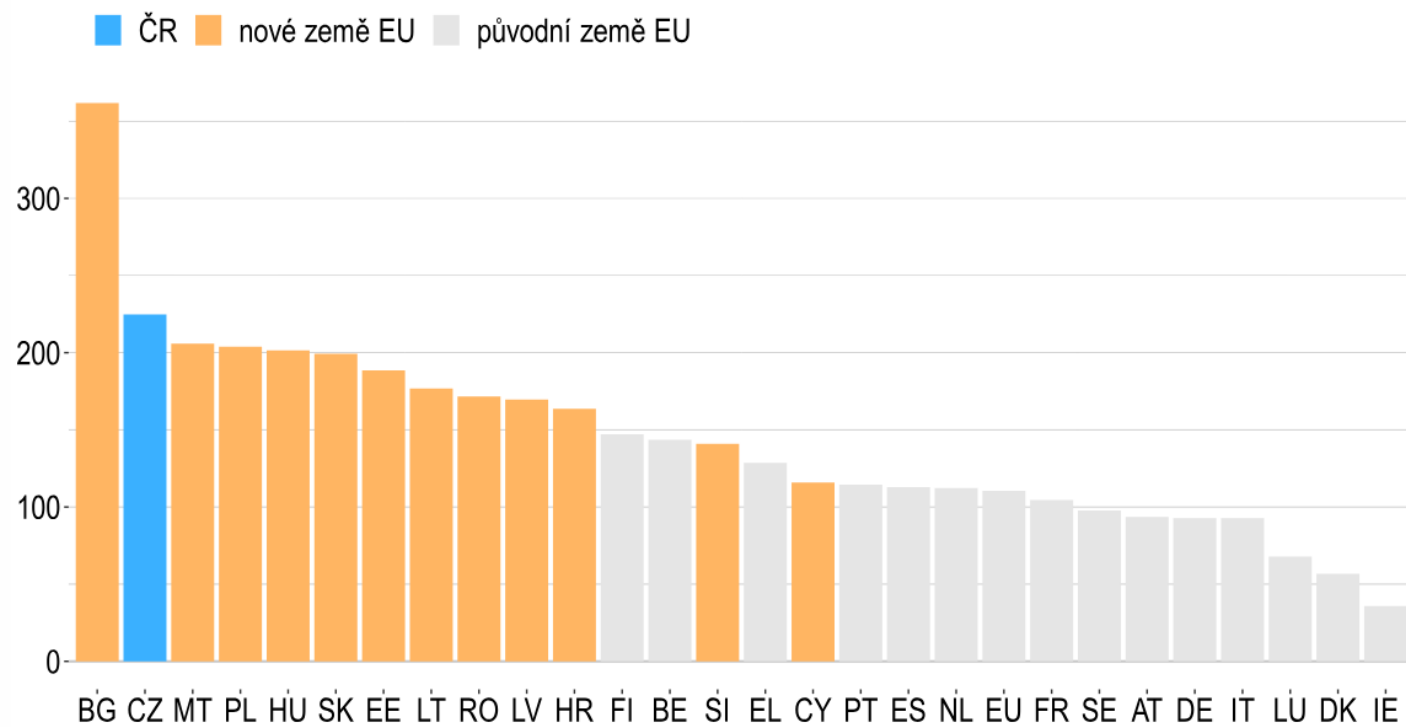

Zdroj: ČSÚ, výpočet autorů

Inflace je procentní změna: vyšší energetická náročnost ekonomiky = vyšší inflace

- Komodity jsou obchodované globálně za jednu cenu (např. energie, ale i potraviny)
- Šok do cen energetických komodit dopadne disproporčně více na ekonomiky s vyšším podílem energií ve výrobě
- Roli hraje i výchozí cenová hladina: kde je levněji, komoditní šok vyvolá větší procentní změnu
- Např. Švýcarsko: vysoká cenová hladina, relativně vysoký podíl mzdových nákladů = nízká inflace

Energetická náročnost ekonomiky
(kilogramy ekvivalentu ropy (KGOE) / tisíc euro HDP, rok 2021)

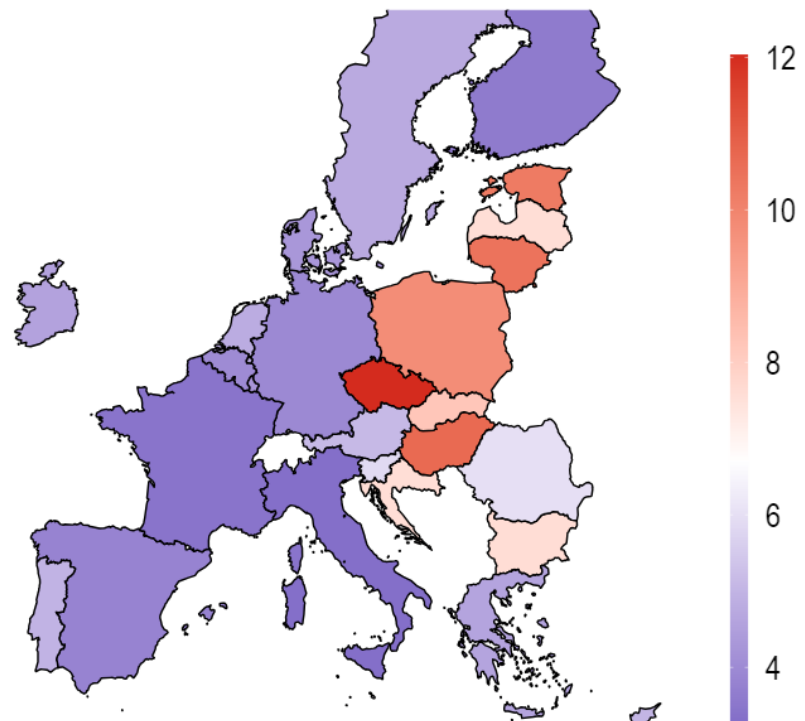
Zdroj: Eurostat

Komoditní šok se projevuje i v cenách služeb

- Rozdíly se projeví nejen v celkové inflaci, ale i v jádrové, kde je velký podíl cen služeb
- Dědictví Železné opony? Nižší cenová hladina, vyšší energetická náročnost, menší podíl mzdových nákladů
- Jádrová inflace je přitom tradičně považovaná za projev silné poptávky. Ale nemusí to tak být!
- Měnově-politická implikace: Zbytečně vysoké sazby v reakci na „technicky“ vyšší inflaci můžou naopak konzervovat nižší energetickou efektivnost výroby

Průměrná jádrová inflace v zemích EU v roce 2022
(HICP index bez cen energií, potravin, alkoholu a tabáku, %)

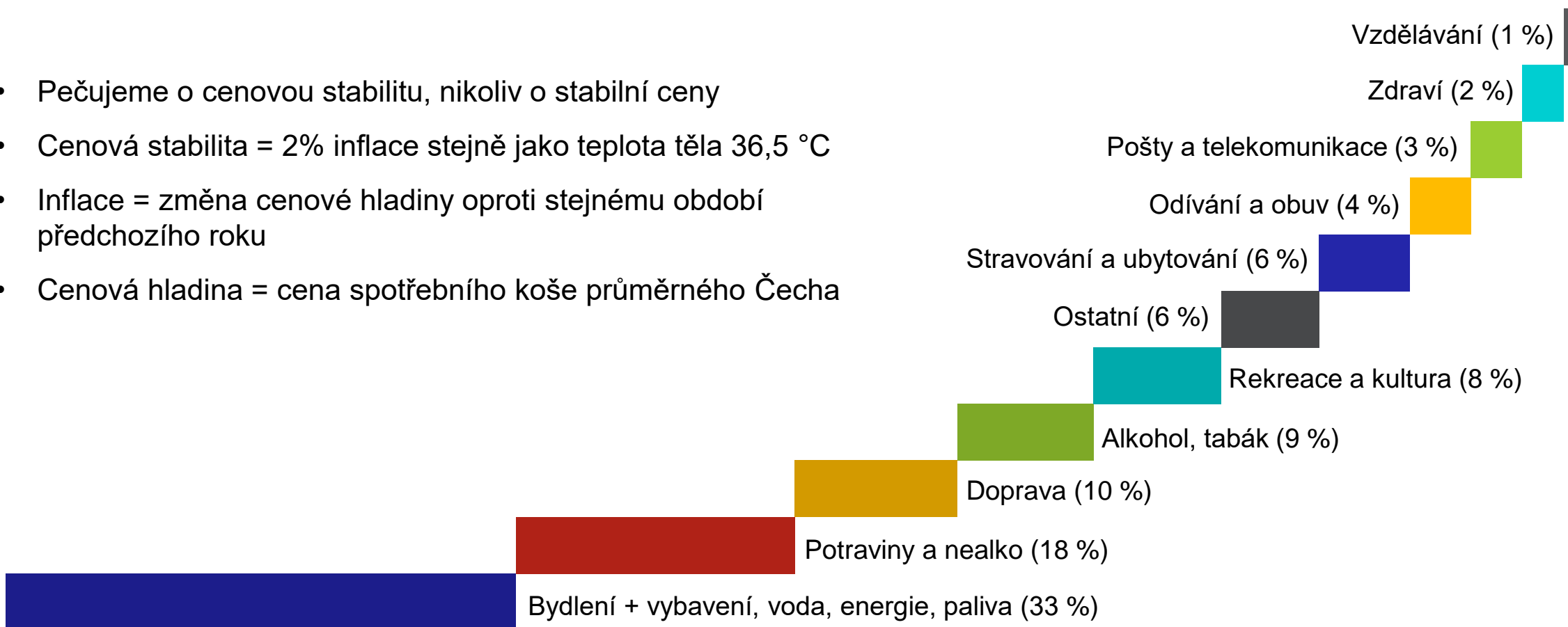
1

Mýtus: ČNB pečuje o stabilní ceny

- Pečujeme o cenovou stabilitu, nikoliv o stabilní ceny
- Cenová stabilita = 2% inflace stejně jako teplota těla 36,5 °C
- Inflace = změna cenové hladiny oproti stejnému období předchozího roku
- Cenová hladina = cena spotřebního koše průměrného Čecha

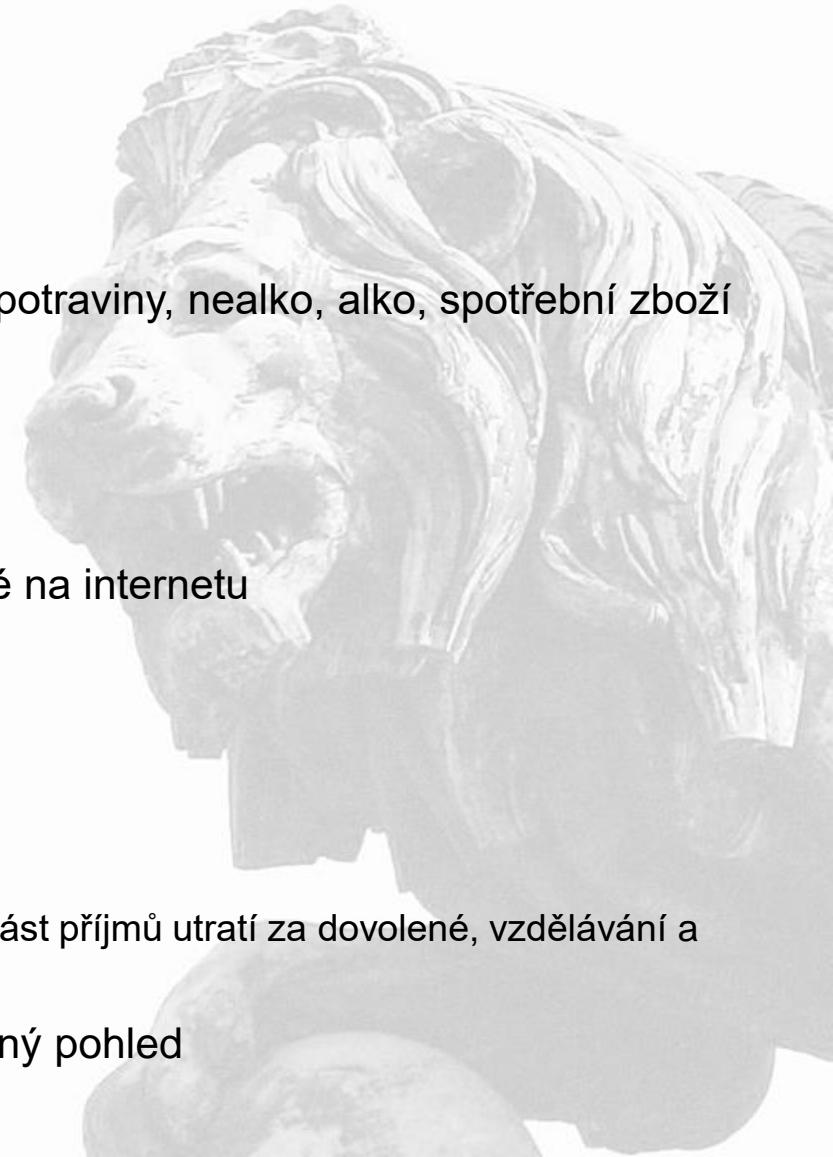

Neexistuje jediná inflace, každý má svou

- Spotřební koš = vážený součet 443 položek + cen z pokladen supermarketů pro potraviny, nealko, alko, spotřební zboží pro domácnost, léčiva a další (už cca 1/3 spotřebního koše)
- Váhy se aktualizují každé dva roky na základě statistických šetření
- ČNB uživatel, autorem je Český statistický úřad
- ČSÚ sbírá ceny v cca 8 500 provozovnách ve 35 okresech ČR a v Praze, některé na internetu

Neexistuje jedna inflace:

- Domácnosti důchodců mají teď inflaci vyšší
  - Nenakupují nemovitosti, větší část důchodu dají za potraviny a energie
- Pražské domácnosti mají teď inflaci nižší
  - Více nakupují nemovitosti od developerů a méně staví (imputované nájemné), větší část příjmů utratí za dovolené, vzdělávání a další služby
- Jinak inflace dopadá na dlužníka, jinak na člověka s úsporami: nominální vs. reálný pohled

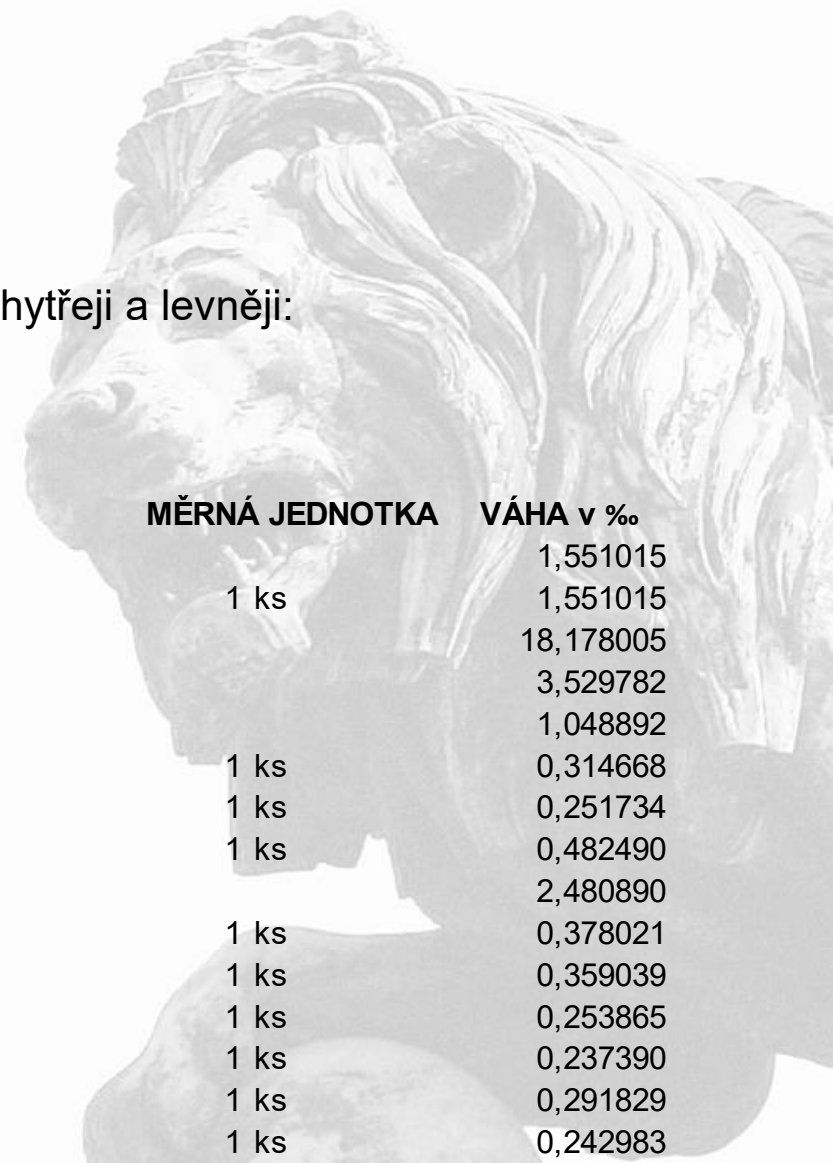

Svou inflaci může ovlivnit každý z nás ...

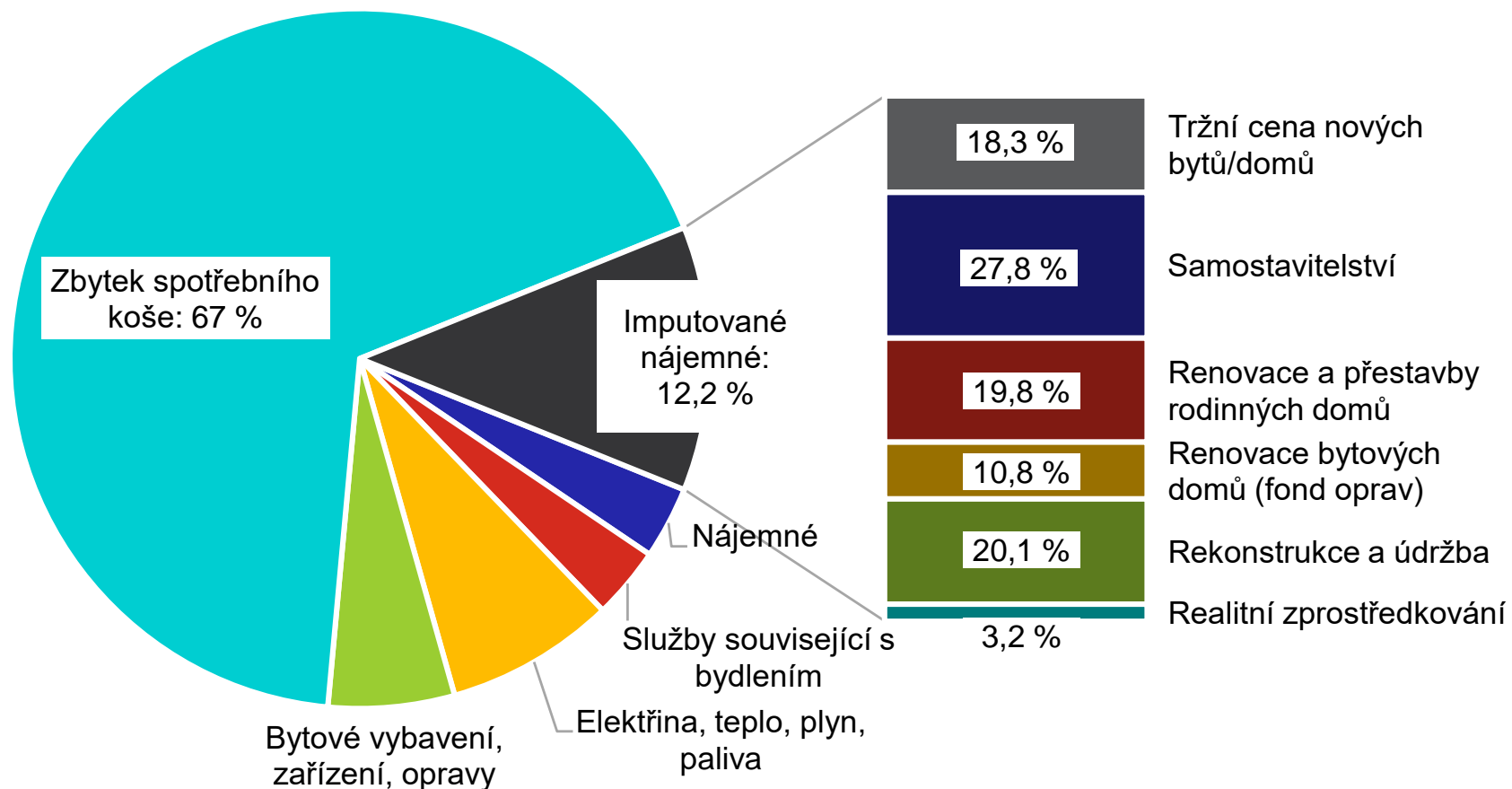
Když rostou ceny, můžu: a) Nakupovat méně (tzv. důchodový efekt); b) Nakupovat chytřeji a levněji: počkám na akci/výprodej, koupím levnější alternativu (tzv. substituční efekt)

Zveřejňovaná inflace spotřebního koše se substitučním efektem nepočítá:

ECOICOP	NAZEV	MĚRNÁ JEDNOTKA	VÁHA v %
E09.221	HUDEBNÍ NÁSTROJE		1,551015
E09.221.01	KYTARA ŠPANĚLSKÁ	1 ks	1,551015
E09.3	Ost. předměty pro rekreaci a volný čas vč. zahrad. a dom. zvířat		18,178005
E09.31	Hry, hračky a potřeby pro zájmovou činnost		3,529782
E09.311	HRY A POTŘEBY PRO ZÁJMOVOU ČINNOST		1,048892
E09.311.02	FOTOALBUM	1 ks	0,314668
E09.311.04	HRA PRO HERNÍ KONZOLI	1 ks	0,251734
E09.311.05	HRA PRO HERNÍ KONZOLI - internetový obchod	1 ks	0,482490
E09.312	HRAČKY A ZÁBAVNÍ PŘEDMĚTY		2,480890
E09.312.01	PANENKA Z PVC	1 ks	0,378021
E09.312.02	AUTO NA BATERII	1 ks	0,359039
E09.312.03	AUTO MECHANICKÉ	1 ks	0,253865
E09.312.04	STAVEBNICE TYPU LEGO	1 ks	0,237390
E09.312.05	SKLÁDANKA PUZZLE	1 ks	0,291829
E09.312.06	PLYŠOVÁ HRAČKA	1 ks	0,242983

... některým položkám ale neutěčeme

Neexistuje jeden zdroj inflace, neexistuje jedna reakce měnové politiky

- Cílem tedy je, abychom měli v průměru 2% inflaci
- Co dělat, když se inflace začne od 2 % odchylovat? Záleží na důvodu!
- Pokud OPEC omezí produkci ropy a zdraží pohonné hmoty:
  1. Změní se cena na benzince = přímý vliv na inflaci, která bude 12 měsíců zvýšená, ale za rok a den klesne
  2. Zvýší se ceny dopravy, takže i výroby = nepřímý vliv na inflaci, který bude rozložený v čase, inflace bude zvýšená delší dobu
  3. Zvýšená inflace může zvýšit inflační očekávání, to zvýší mzdová očekávání, ovlivní mzdová vyjednávání, lidé budou mít víc peněz na utrácení = další inflace
- Různé zdroje inflačních šoků budou ekonomiku ovlivňovat různě dlouho a různou silou

Jak centrální banka pozná, jaký šok přišel?

- Málokdy hned, často se zpožděním, někdy vůbec
- V létě 2021 po ukončení protipandemických opatření: pozorovali jsme silnou poptávku, nebo nedostatečnou nabídku?
- Určitě mix, ale dodnes přesně nevíme jaký
- Každá prognóza má bilanci rizik a nejistot: využití různých scénářů a simulací
- Důležitá role ekonomických analýz, expertního úsudku, bankovní rady

Zpráva o měnové politice: podzim 2021

Obsah

SLOVO GUVERNÉRA	5
ROZHODNUTÍ, AKTUÁLNÍ VÝHLED A JEHO RIZIKA	6
I. ZAHRANIČNÍ EKONOMICKÝ VÝVOJ	8
BOX 1 Vývoj inflačních očekávání v eurozóně	12
II. REÁLNÁ EKONOMIKA A TRH PRÁCE	14
III. INFLACE	21
BOX 2 Do jaké míry domácí poptávkové klima a trh práce ovlivňují aktuální růst spotřebitelských cen?	25
BOX 3 Odlišnosti v měření růstu spotřebitelských cen z pohledu národního konceptu (CPI) oproti harmonizovanému indexu EU (HICP)	27
IV. MĚNOVÁ POLITIKA	29
Scénář déletrvajících poruch globálních výrobních řetězců	35
Simulace pozvolnějšího růstu sazeb při různé míře ukotvenosti inflačních očekávání	40
Scénář fiskální restrikce v roce 2023	42
BOX 4 Transmise měnové politiky v české ekonomice	43
SEZNAM ZKRATEK	47
KLÍČOVÉ MAKROEKONOMICKÉ INDIKÁTORY	48

Rizika a nejistoty

- Rizikově-orientovaný přístup: Co mohu v daný moment ovlivnit? Udělám větší makroekonomickou chybu, když zvýším/snížím sazby, nebo když je nechám nezměněné?
- Vždy záleží na kontextu, učebnicové poučky někdy moc zjednodušují
- Různé strategie, jak utáhnout měnové podmínky: „Matterhorn“ (rychle nahoru a rychle dolu) vs. „Říp“ (zvýšit mírně, držet delší dobu zvýšené)
  - Každé má svoje klady a zápory, např. „Říp“ je těžší na komunikaci, ale umožní lépe ovlivnit delší sazby v ekonomice
- Holubice vs. jestřábi: jak vyhodnocují rizika, jakým dávají větší váhu, jak vidí do různých sektorů ekonomiky

---

Procházka: březem stabilita,
květen +0,25 p.b., červen
stabilita, ...

Holubice, nebo jestřáb?

Čím víc rizik a nejistot, tím víc úsudku

- Modely centrální bank nejlépe fungují s malými odchylkami cyklického charakteru od rovnovážného vývoje
- Šoky typu covid nebo následné přetížení výrobních a dodavatelských řetězců jsou jedinečné, je těžké předpovídat reakci ekonomiky
- Jeden z důvodů, proč je bankovní rada složená z lidí s různou expertízou: mohou dodat pohled „nad rámec“ prognózy
- Měnová politika se v případě silné nejistoty snaží být spíše kotvou a vyčkávat
- Krátká odbočka k makrobezřetnostní politice: Ta naopak s rostoucími nejistotami tvoří kapitálové polštáře a zpřísňuje limity, aby se předešlo kumulaci rizik v bilancích finančního sektoru

Měnová vs. makrobezřetnostní politika

- Cenová vs. finanční stabilita: dva cíle, dvě sady nástrojů
- Ale makrobezřetnostní politika ovlivňuje i inflaci tím, že ovlivňuje tvorbu peněz bankami
- Rezervy:
  - Proticyklická kapitálová rezerva (2 %)
  - Kapitálová rezerva ke krytí systémového rizika (neuplatňuje se)
  - Kapitálová rezerva pro jiné systémově významné instituce (0,5 – 2,5 %)
  - Bezpečnostní kapitálová rezerva (2,5 %)
  - Horní hranice úvěrových ukazatelů pro úvěry na bydlení LTV (80 %, resp. 90 %), DTI (neuplatňuje se od 1.1.2024), DSTI (neuplatňuje se)
- Rezervy se tvoří, když roste úvěrování, aby se mohly vyčerpat při problémech se splácením

Proces tvorby prognózy a měnověpolitické rozhodování

Měnová politika: střílení lukem ve větru na běžící cíl

12 – 18 měsíců

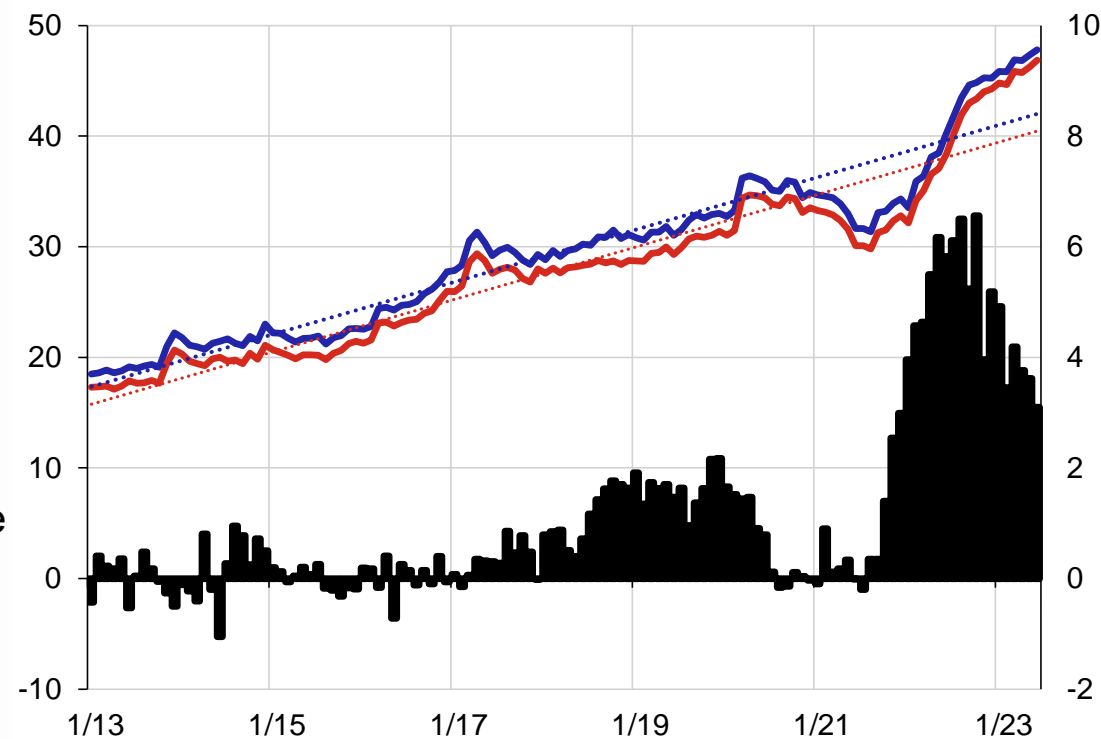

- Nastavení základní **úrokové sazby** reguluje tok financí v ekonomice
- **3 + 1 kanály** působení:
  - kurz, úroky, aktiva + očekávání
- Změna sazeb nejvíc působí za **12 – 18 měsíců**
- Příklady **transmise**:
  - Vysoké sazby zdražují úvěry, ale i zvyšují úročení vkladů
  - Silnější koruna zlevňuje dovozy, ale i zhoršuje pozici exportérů
- **Současná inflace jen výchozí bod**, ovlivňujeme inflaci za rok: Jak bude doma i ve světě?
  - Přicházející **data snižují nejistotu**
- Klíčová role **prognózy** (Zpráva o měnové politice)

Aktuální téma: spontánní euroizace

- Vliv na transmisi české měnové politiky? Částečně.
- Eurový úvěr si může vzít jen podnik, který má v euru příjmy/výdaje, typicky exportéři a velké podniky
- Role kurzu koruny, kurzový transmisní kanál
- Silná koruna jako nástroj utažení měnových podmínek i tam, kde není takový přímý vliv domácích úrokových sazeb

Podíl úvěrů podnikům v cizí měně od českých bank

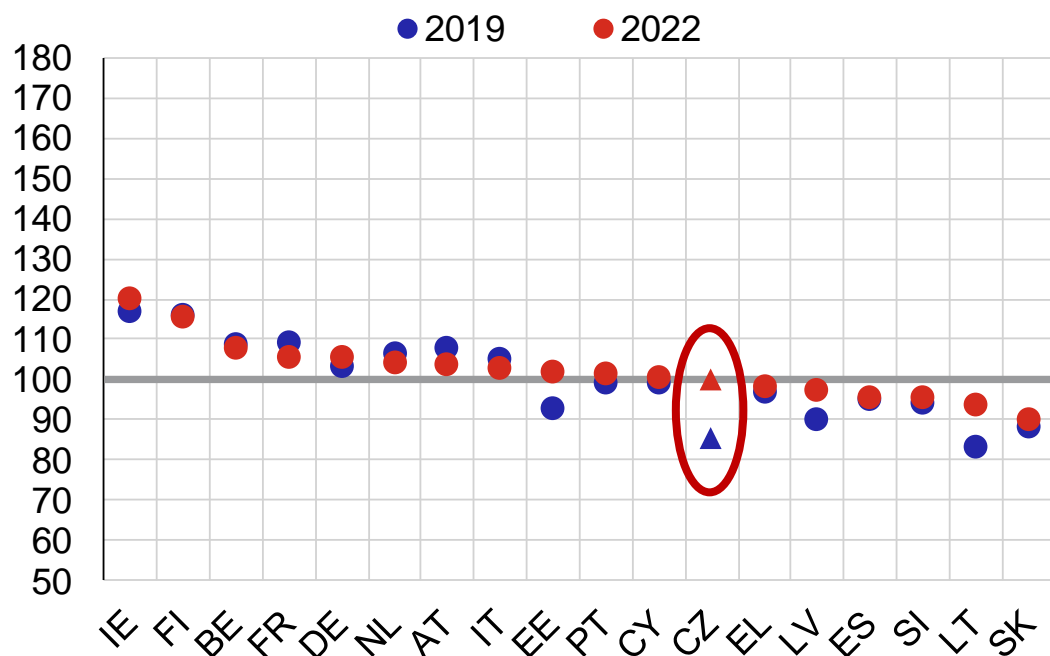
■ Úrok. diferenciál korunových a eur. sazeb (pravá osa)

— Podíl úvěrů v cizí měně

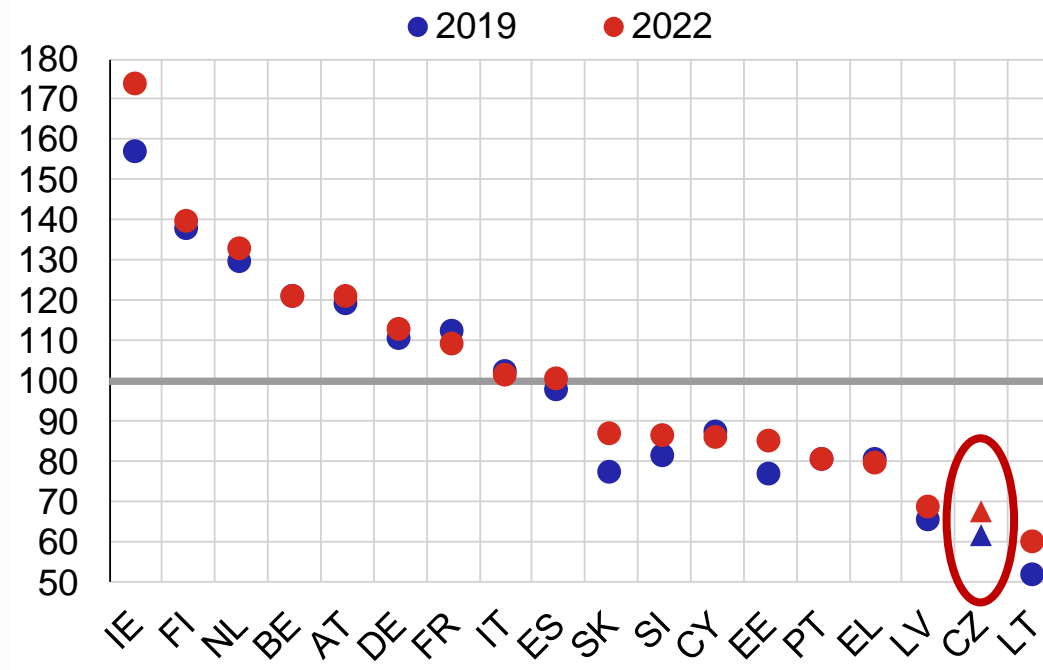
— Podíl úvěrů v eurech

Vyšší inflace v nových členských zemích = skoková konvergence

Cenová hladina spotřebitelského zboží

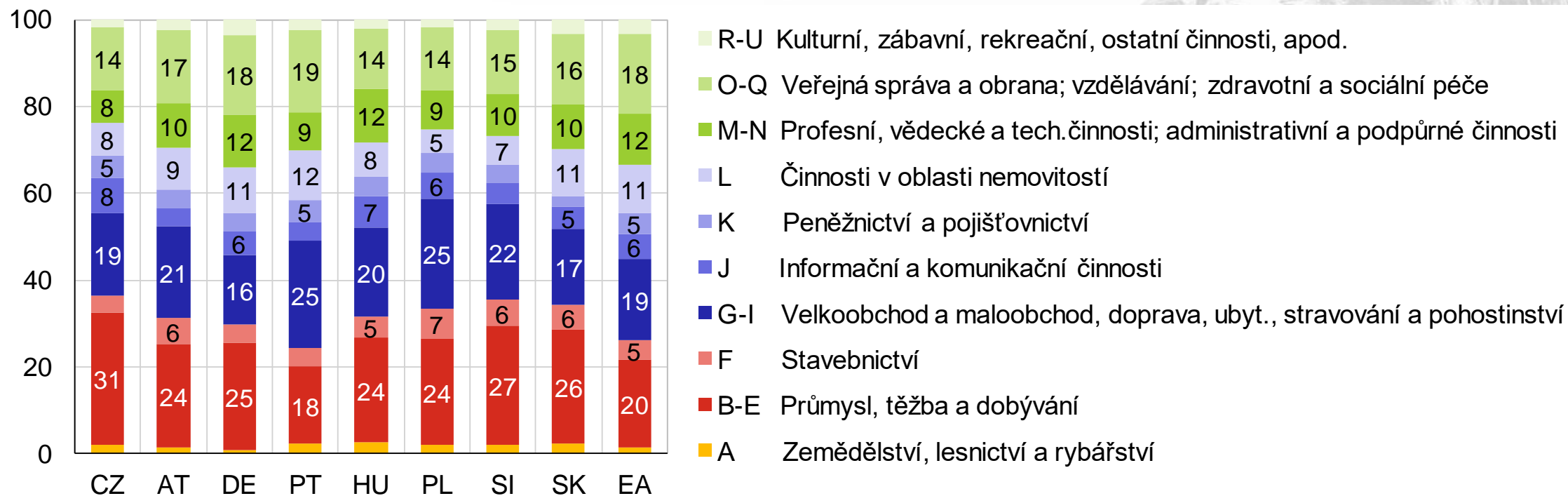
spotřebitelských služeb (průměr EA = 100)

Česká republika dlouhodobě vykazuje vyšší podíl průmyslu na HDP oproti eurozóně

Podíly ekonomických odvětví na přidané hodnotě

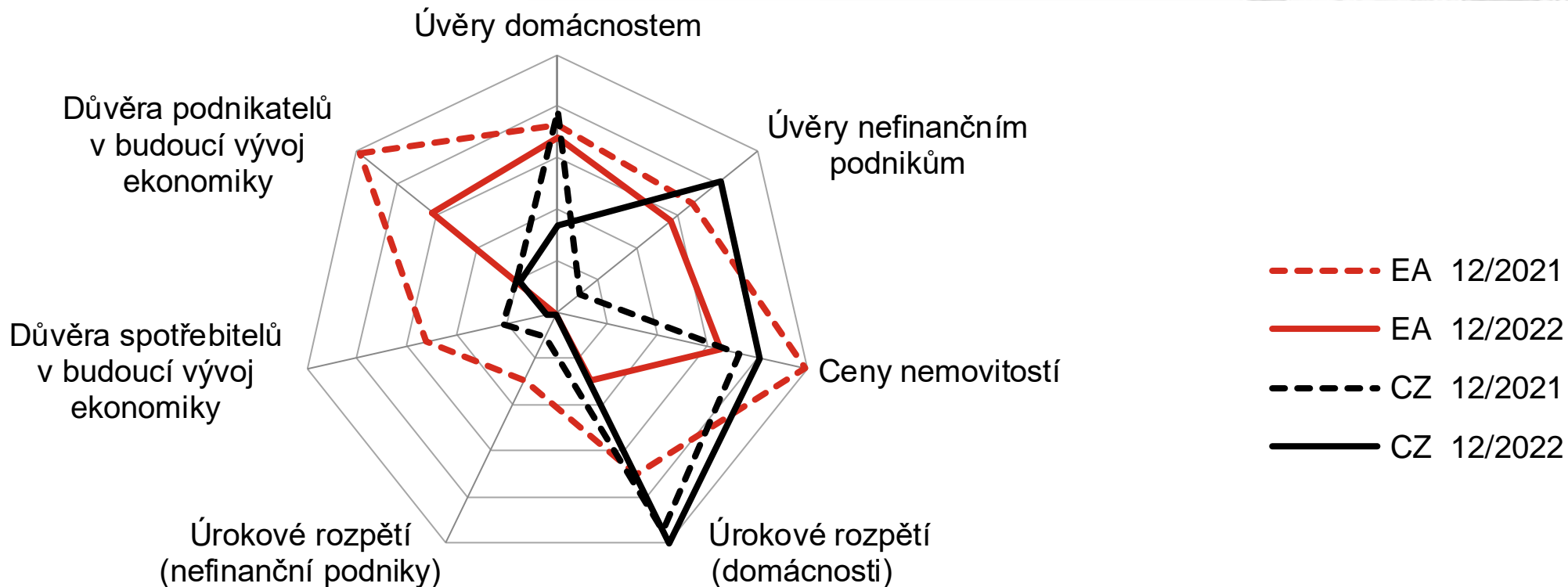
(2022, v %)

Finanční cyklus ČR a eurozóny není úplně sladěný, přetrvává různá dynamika jednotlivých složek

Příspěvky jednotlivých složek k celkové výši zjednodušeného indikátoru finančního cyklu

---

Ekonomická sladěnost vs. celkový pohled přínosů a nákladů přijetí eura

- Vláda ve spolupráci s ČNB pravidelně hodnotí tzv. připravenost České republiky na přijetí eura
- Připravenost nutně neznamena vhodnost a výhodnost
- Např. mimo analýzy stojí téma podmínek vstupu do ERM II (Bulharsko a Chorvatsko přinuceno vstoupit do bankovní unie už se vstupem do ERM II)
- ČNB: Analýzy sladěnosti
- ČNB + MF: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou

---

Projekt digitálního eura: hrozba, nebo příležitost?

- Do roku 2028 by mělo vzniknout digitální euro (CBDC)
- Možnost zapojit se pro země mimo eurozónu
- Cílem je zlepšit a zefektivnit platební styk, zejména přeshraniční, a vytvořit platformu podporující inovace
- Výhody pro centrální banky: posílení konkurence (čti: omezení vlivu amerických karetních společností), udržení měnové suverenity (ve světě stablecoinů, nebo třeba někdy v budoucnu digitálního dolaru)
- Výhody pro uživatele: ???
- Jak přitáhnout kritickou masu uživatelů, aby se systém s nízkými poplatky užíval?
- Digitální euro jako referendum o přijetí eura

Závěr? Spíš začátek!

- Ekonomické prostředí se neustále mění
- Myslíme si, že už jsme zažili všechno? Vždy přijde něco nového!
- Často se říká, že měnová politika je kombinace vědy a umění
- Nejistota při interpretaci pozorovaných dat, nejistota při prognóze budoucnosti, nejistota ohledně transmise změn měnové politiky do budoucí inflace
- A to je ještě zahaleno nejistotou o tom, jak tohle všechno efektivně komunikovat, abychom vše vysvětlili a nikoho nepřekvapovali

(Obrázek vytvořený pomocí modelu DALL-E v ChatGPT zobrazuje centrálního bankéře obklopeného chaotickým prostředím, které symbolizuje nejistotu, které čelí.)

Díky za pozornost

